

До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.028 Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ВІДГУК

**офіційного опонента Чумаченко І.Є. на дисертацію
Кошелюка Тараса Васильовича «Організаційно-правовий механізм
функціонування національних природних парків»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Заповідна справа нарівні з розробкою наукових основ збалансованого природокористування є одним з найбільш пріоритетних напрямів розвитку державної системи управління в галузі охорони довкілля, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, підвищення рівня екологічної культури населення тощо. За роки незалежності спостерігається зростання площі природно-заповідного фонду України, але повільність у цьому процесі не гарантує забезпечення відтворення та збереження генофонду рослинного та тваринного світу, різноманіття екосистем.

Серед територій та об'єктів природно-заповідного фонду особливе місце займають національні природні парки. Їх специфіка полягає в поєднанні таких завдань, що в певному сенсі є суперечливими. Але саме такі об'єкти вирішують нагальні проблеми сучасності по забезпеченню сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу держави, що пов'язано не тільки зі збереженням цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів, але і зі створенням умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах тощо.

Проте, при створенні та організації таких територій та об'єктів виникає низка ускладнень правового, управлінського, фінансового характеру тощо. З цього погляду обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною і своєчасною, а побудована структура роботи є логічно послідовною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджена з темою науково-дослідної роботи кафедри трудового, екологічного та аграрного права вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Вдосконалення правового регулювання земельних, аграрних та екологічних відносин в умовах адаптації до законодавства ЄС» (номер державної реєстрації 0110U003028).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Сформульовані у наданій на захист дисертації положення обумовлені чітким визначенням мети та завдань дослідження, що дозволило надати системну характеристику організаційно-правового механізму функціонування національних природних парків та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо його удосконалення.

Дисертанту вдалося провести глибоке та повне вивчення питань, пов'язаних з історико-правовими аспектами виокремлення національних природних парків як охоронюваних територій, враховуючи національний та зарубіжний досвід; особливостями правового режиму національних природних парків; правовими аспектами створення національних природних парків в Україні; правовим режимом земель, наданих національним природним паркам; особливостями організації території національних природних парків; системою управління національними природними парками в Україні; правовою охороною природних комплексів та об'єктів на території національних природних парків.

Надане дисертаційне дослідження є самостійною, комплексною і завершеною працею, яка вперше у вітчизняній науці екологічного права системно розкриває організаційно-правовий механізм створення та функціонування національних природних парків, виявляє існуючі практичні проблеми в їх організації і діяльності, з урахуванням сучасних підходів до збереження біологічного та ландшафтного біорізноманіття. Зазначений підхід до аналізу досліджених питань надає висновкам, пропозиціям і рекомендаціям дисертанта високу ступень обґрунтованості та достовірності.

До позитивної характеристики дисертаційного дослідження слід віднести те, що автором ретельно досліджено вітчизняне та зарубіжне законодавство з питань організації та функціонування національних природних парків. Комплексний характер розглядуваних суспільних відносин підтверджується опрацюванням широкої та різнобічної джерельної бази досліджуваної тематики. Загалом дослідником опрацьовано і використано 291 найменування наукової літератури та нормативно-правових актів. Це дозволило автору переконливо і аргументовано довести запропоновані положення і висновки, що виносяться на захист.

Дослідження організаційно-правового механізму функціонування національних природних парків проведено з глибоким розумінням сутності філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, серед яких діалектичний, історичний, системно-структурний та формально-логічний, порівняльно-правовий, аналізу і синтезу, а також метод моделювання. Вони склали методологічну основу сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи, що мають теоретичне і практичне значення. Зазначене свідчить про обґрунтованість і достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

Наукова новизна одержаних результатів. У поданій до захисту дисертаційній роботі сформульована низка виважених пропозицій і

рекомендацій, що є відносно новими для науки екологічного права. Зокрема, вперше виокремлено чотири етапи формування та розвитку правового режиму національних природних парків: 1) від найдавніших часів до 1917 р. – період зародження і реалізації ідей виокремлення природоохоронних територій – прототипів національних парків; 2) з 1917 – до 80-их рр. ХХ ст. – період перших спроб юридичного закріплення та створення національних парків; 3) 1980 –1991 рр. – період юридичного та фактичного становлення системи національних природних парків СРСР; 4) з 1991 р. до сьогодні – новітній період вдосконалення правового режиму національних природних парків.

Вперше обгрунтовано двоаспектне розуміння національного природного парку – як об'єкта екологічних правовідносин і як суб'єкта (учасника) правовідносин (екологічних, земельних, управлінських, фінансових, господарських тощо). В якості об'єкта правовідносин автором пропонується вважати національний природний парк як велику за площею природну територію, в межах якої забезпечується збереження та відтворення біологічного та ландшафтного різноманіття, а також збалансоване використання природних комплексів, об'єктів та ресурсів для рекреаційних, науково-дослідних, просвітницько-виховних та господарських цілей. Разом з тим, як зазначає дисертант, національний природний парк виступає самостійною юридичною особою у формі природоохоронної, рекреаційної, науково-дослідної, культурно-освітньої установи.

Вперше доведено існування трьох самостійних етапів у процесі створення національного природного парку. Так, до першого етапу дисертант відносить виявлення та обгрунтування відповідності певної природної території вимогам національного природного парку. Автор вважає таку діяльність по-суті науково-дослідною роботою, затратною за часом і коштами, яка має фінансуватися з коштів Державного і місцевих фондів

охорони навколишнього природного середовища та бути включена в перелік природоохоронних заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України. Другий етап дослідник пов'язує з формально-юридичною процедурою ініціювання, погодження, обґрунтування та прийняття рішення про створення національного природного парку. Юридичне закріплення правового статусу, встановлення меж та організація території національного природного парку здійснюється на третьому етапі процесу створення національного природного парку.

Вперше здійснено узагальнення інституційної системи управління національними природними парками з виокремленням трьох її підсистем: 1) державного управління; 2) внутрішньо-адміністративного управління; 3) громадського управління.

Позитивним доробком здобувача є виокремлення специфічних характеристик правового режиму національних природних парків України. На думку дисертанта він (правовий режим): 1) визначається еколого-правовими нормативно-правовими актами та додатково актами земельного, цивільного, господарського, фінансового законодавства; 2) підпорядкований загальним природоохоронним вимогами правового режиму екологічної мережі та природно-заповідного фонду України з урахуванням специфіки цільового призначення, мети та функцій; 3) має поліфункціональний характер та забезпечує реалізацію основних (природоохоронна та рекреаційна) і додаткових (науково-дослідна, просвітницько-виховна, соціально-економічна) функцій; 4) характеризується комбінованим режимом заповідної охорони, що полягає в поєднанні в різних комбінаціях у межах функціональних зон національного природного парку режимів охорони і використання природних ресурсів; 5) включає поєднання правових засобів регулювання: дозволів, обмежень, заборон, що в сукупності покликані

забезпечити збалансований (сталий) розвиток території, екосистем та сприяти ефективній реалізації покладених на нього завдань.

Практичного значення можуть набути пропозиції щодо необхідності законодавчого закріплення мінімально обов'язкового відсотка заповідної зони, а також закріплення розширеного, деталізованого переліку дозволених, обмежених та заборонених видів діяльності на території кожної з передбачених зон, на які поділяється територія національного природного парку.

Нами цілком поділяється висловлена пропозиція щодо створення спеціально-уповноваженого органу управління заповідною справою, який має координуватися Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів. Також позитивним для забезпечення єдиних підходів до управління та функціонування національних природних парків стане передача останніх в підпорядкування профільного міністерства.

Ознаки наукової новизни мають й інші висновки, пропозиції та рекомендації автора, які виносяться на захист.

Значимість дослідження для науки та практики. Значення висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих в дисертації полягає у можливості використання одержаних результатів: у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень і вирішення проблем, пов'язаних з організацією і охороною об'єктів та територій природно-заповідного фонду та функціонуванням екологічної мережі України; у правотворчій діяльності – з метою вдосконалення норм чинного законодавства України, що регулює правовий режим національних природних парків; у правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів, які пов'язані з організацією і діяльністю національних природних парків; у освітньому процесі – для викладання навчальних дисциплін «Екологічне

право України», «Земельне право України» та підготовки відповідної навчально-методичної літератури.

Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у одинадцяти наукових публікаціях, з яких: чотири наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, одна – опублікована в науковому періодичному фаховому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, та тези шести доповідей на науково-практичних конференціях. Кількість та зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам щодо викладення основного змісту дисертаційної роботи.

Таким чином, проведений аналіз дисертаційної роботи Кошелюка Т. В. дає підстави для висновку про те, що сформульовані дисертантом і винесені на захист положення є вагомим особистим внеском дисертанта у розвиток науки екологічного права і становлять безперечну наукову новизну.

Дискусійні положення та зауваження. В цілому позитивно оцінюючи роботу, вважаємо за необхідне зазначити, що зміст дисертації містить окремі положення та висновки, які мають дискусійний характер, або потребують додаткових аргументів щодо їх обґрунтованості. Вони, на наш погляд, полягають у наступному:

1. Дисертант вважає за доцільне внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в частині виключення з повноважень Кабінету Міністрів України права приймати рішення про створення національного природного парку (стор. 90, 191 дис.) і залишити таке право за Президентом України, що відповідає положенням Закону України «Про природно-заповідний фонд України». Однак на наш погляд законодавча база з цього питання є суперечливою та неоднозначною.

Повноваження Президента України визначено у Конституції України (ст. 106), якою не закріплено за ним можливості видавати укази про створення і оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Отже, таке повноваження закріплене за главою держави лише Законом України «Про природно-заповідний фонд України» та не відповідає положенням Конституції України, що має вищу юридичну силу.

2. При створенні національного природного парку особливо важливим та тривалим на думку дисертанта є етап визначення, закріплення земельних ділянок та встановлення меж парку, шляхом розробки та затвердження проекту землеустрою. Розрив в часі між прийняттям рішення про створення національного природного парку і затвердженням проекту землеустрою може складати тривалий час. В зв'язку з цим автор пропонує внесення змін в Закон України «Про природно-заповідний фонд України», а саме, встановленням обов'язку розробки проекту землеустрою до прийняття рішення про створення національного природного парку (стор. 116 дис.), що на нашу думку потребує додаткової аргументації.

3. Автором пропонується внесення низки змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», а саме розширити та деталізувати перелік вимог, зобов'язань та заборон, що встановлюються в межах кожної з функціональних зон, закріпивши їх в окремій статті Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (стор. 22, 136 дис). У зв'язку з цим, робота мала б більшу практичну вагу, якби дисертант конкретизував та оформив ці пропозиції як відповідні зміни і доповнення до чинного законодавства.

4. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28 квітня 2021 року було внесено зміни до природно-заповідного законодавства, але це не було враховано дисертантом,

зокрема при аналізі положень ст. 55 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (стор. 168-169). Тому при захисті потрібно звернути увагу на це питання.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і в цілому не впливають на позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження, його належного теоретичного рівня, наукової новизни та достовірності одержаних результатів. Надана дисертаційна робота є достатньо ґрунтовним науковим дослідженням, свідчить про вирішення важливої проблеми науки екологічного та земельного права з питань організаційно-правового механізму функціонування національних природних парків.

Таким чином, підсумовуючи викладене, слід відзначити, що дисертаційна робота Кошелюка Т. В. є самостійним науковим дослідженням, завершеною науково-прикладною роботою, основна цінність якої полягає у сформульованих дисертантом обґрунтованих висновках та пропозиціях вдосконалення відповідних правових приписів.

Висновки і пропозиції, які винесені на захист, практично всі є достатньо аргументованими і становлять самостійний творчий доробок дисертанта, а також свідчить, що автор дисертації добре володіє досягненнями сучасної науки екологічного права і відповідними навичками ведення самостійного наукового дослідження.

Дисертація Кошелюка Т. В. оформлена у повній відповідності з вимогами, що пред'являються до монографічних досліджень такого типу і характеризується відсутністю порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження на тему: «Організаційно-правовий механізм функціонування національних природних парків» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167, а її автор – Кошелюк Тарас Васильович за результатами захисту у встановленому порядку заслуговує на присвоєння освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент кафедри аграрного,
земельного та екологічного права Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Чумаченко І.Є

Підпис доцента Чумаченко І.Є
Перший проректор університету,
доктор юридичних наук, професор

Аракелян М.]

